

Videoprojectie zet juiste sfeer neer in: **Ciske de Rat - de Musical**

De musical Ciske de Rat, gebaseerd op de trilogie van Piet Bakker, behoort tot het Nederlandse cultuurgoeid. De musical vertelt het beroemde verhaal, maar laat ook zien hoe het Ciske vergaat als volwassen man. De belevenissen van Cis de Man, gespeeld door Danny de Munk, zijn door de musical heen geweven en geeft een nieuwe dimensie aan dit oer-Hollandse verhaal. De hit 'Ik voel me zo verdomd alleen' ontbreekt natuurlijk niet, naast de 26 nieuwe nummers die door Henny Vrienten voor deze musical zijn geschreven.

In de musical zorgt de kleine Ciske opnieuw voor momenten van ontroering, humor en brutale streken en laat de musical zien hoe de volwassen Ciske met zijn verleden probeert te leven. De choreografie (Stanley Burleson), de kostuums (Yan Tax), het decor (Misjel Vermeiren en Carla Janssen Höfelt), het licht (Uri Rapaport) en de videoprojecties (Arjen Klerkx en Coen Bouman) creëren daarbij prachtige toneelbeelden.

Videoprojectie

Videoprojectie speelt in de musical een belangrijke rol doordat de diverse locaties zich afspelen in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw en de gedachten van Ciske daarop worden weergegeven. Een techniek die Arjen Klerkx en Coen Bouman al eerder hebben toegepast in Rembrandt The Musical. Daarbij werden de schilderijen geprojecteerd op schermen die be-

wogen waarbij de projectie synchroon liep met de beweging. Arjen: "De inspiratie voor de sfeerbeelden bij deze musical hebben we gehaald uit twee fotografen: Jacob Olie en Bernard Eilers en de schilder/fotograaf George Breitner uit de vorige eeuw. Jacob Olie genoot bekendheid als gedreven fotopionier en portretfotograaf, maar is vooral beroemd geworden als de man die het beeld van negentiende-eeuwse Amsterdam heeft vastgelegd op de gevoelige plaat. Bernard Eilers is vooral bekend om zijn sfeervolle en betoverende foto's en George Breitner om zijn impressionistische Amsterdamse stadsgezichten en zijn fotografie. Met ons team, bestaande uit mijzelf, Coen Bouman, Joost Gulien van Creative Animal voor de animaties en Bertus Gersen voor de fotografie, hebben we stapels oude foto's en schilderijen bekeken uit die tijd. We hebben er zeker drie tot vier weken over gedaan om alleen al de

juiste stijl te ontwikkelen voor de in totaal 27 scènes, die ook meerdere sfeerbeelden bevatten. Beelden die mede zijn bepaald in samenspraak met de scriptschrijver, decor- en lichtontwerper en de regisseur."

Bewerking

Naar aanleiding van de beelden van Jacob Olie, Bernard Eilers en George Breitner, heeft Bertus Gersen foto's gemaakt van diverse locaties in Amsterdam, die vervolgens met Photoshop zijn bewerkt tot fotomontages/collages met nauwkeurige details uit die tijd. "Zo hebben we bijvoorbeeld beelden van oude kozijnen gemonteerd in de foto's. Het complete beeld is uiteindelijk samengesteld en opgebouwd uit verschillende huizen, straten etc. Dat kostte behoorlijk veel tijd aan vormgeving", legt Klerkx uit. "Ieder teamlid beschikte over een eigen studio/werkplek. De computers waren via een netwerk aan

elkaar verbonden met een centrale server als opslag en back-up. Op deze manier konden we elkaars projecten bekijken en ook aanvullen. Nadat de beelden klaar waren, zijn de animatie effecten aangebracht met behulp van Adobe After Effects en Cinema 4 D, programma's voor het maken van professionele motion graphics, visuele effecten, stilstaande beelden en animatiefilms. In de voorstelling zitten verschillende beelden met animatie zoals de scène op het strand in Zandvoort, waar het duingras als het ware door de wind wordt bewogen of de scène op de Grebbergen, waar de soldaten worden beschoten en de bewegende beelden met donkere wolken een dreigend effect geven. Het aantal animaties hebben we bewust klein gehouden. Het mag ook niet overheersen. Vandaar dat we in de voorstelling ook geen cross fade gebruiken, maar geleidelijk vloeiende overgangen. We willen de toeschouwer meetrokken in een bepaalde sfeer. De beelden die we dan ook gebruiken, zijn zeker geen aaneenschakeling van losse plaatjes", aldus Arjen.

Programmeren

"Het programmeren van de beelden op de

Techniek

Voor de videoprojectie wordt gebruik gemaakt van zes gestackte Barco CLM R10+ DLP projectoren (geleverd door JVR) met een hoge lichtopbrengst van 10.000 ANSI Lumen. Het DVI signaal is verdeeld over twee en vier gestackte projectoren met een zo hoog mogelijk resolutie van 1600 x 1200 en wordt geprojecteerd half cirkelvormig projectiescherm met een hoge lichtopbrengst. "JVR audiovisual is trots om de projectiefaciliteiten, die zo een grote impact op een productie hebben, te mogen verzorgen. De hoge kwaliteit van de projectie is het resultaat van de combinatie: hoge lichtoutput van de projectoren en de weergave van goede content in hoge resolutie", aldus Jeroen Jongenelen (JVR audiovisual). De beelden staan op mediaservers: de Hippotizer HD (geleverd door Gobo Image) die speciaal is ontwikkeld voor grote projecties tot 25 meter x 20 meter en 8 lagen aan kan van 1920 x 1080 en een master laag. Voor speciale toepassingen kan er custom software worden geschreven. Bijvoorbeeld zoals in de musical Rembrandt, waar de videobeelden mee bewegen met schermen die aan een rail lopen.

lichttafel Grand MA hebben we samen gedaan met Tom van Rijsewijk van Tenfeet", gaat Klerkx verder. "De beelden zijn namelijk gekoppeld aan de lichtstanden van elke scène en lopen synchroon met de cues. Een hels karwei, zeker wat betreft de timing. Vandaar dat we ook hebben getimed hoe lang een scène duurt. Daarbij hebben we ook de tijd van het applaus na een lied ingecalculleerd (ongeveer 4 seconden). Van tevoren heb ik met Uri alles goed doorgesproken en zijn we aan de slag gegaan aan de hand van het scène plan. Ook hebben we het decor in 3D nagebouwd in

de computer om een realistische indruk krijgen van het geheel. De voordelen zijn legio: lichteffecten kunnen vooraf beoordeeld worden en er kan aanzienlijke tijdswinst behaald worden bij de repetitie, knelpunten met zichtlijnen of changementen kunnen hiermee al in de voorbereiding worden opgespoord. Dat komt de kwaliteit van het eindproduct ten goede en het werken op locatie zelf wordt efficiënter. Ook het effect van videoprojectie hebben we hiermee geëvalueerd en dat kwam aardig overeen met wat we in de praktijk gerealiseerd hebben. Het is een creatief

proces dat in verschillende fasen verloopt. Eerst hebben we ruwe versies gemaakt, die nog verschillende keren is veranderd op verzoek van de regisseur, die bijvoorbeeld een scène eruit heeft gehaald of verplaatst. In de praktijk betekent dat er nieuwe overgangen gemaakt moeten worden. Grootste probleem met videoprojectie is dat elke verandering drie dagen rekentijd kan kosten. Tijdens de repetities en de try-outs zijn de projecties verder gefinetuned. Soms blijkt de projectie wat te fel en dient het gedimd te worden. Op een computerscherm ziet een beeld er namelijk anders uit dan op een projectiescherm van 125m²." Projectie biedt volgens Arjen veel mogelijkheden en je kunt er mooie sfeerbeelden mee creëren. Heel anders dan met decorstukken alleen.

Projectiekwaliteit

Omdat de kwaliteit van projectie jarenlang niet je van het is geweest, twijfelde Henk van Gilpen (Technische Supervisie) zo'n anderhalf jaar geleden een beetje toen de ontwerpers van Ciske de Rat – de Musical

begonnen te praten over videoprojectie als decor. "In principe hielden ook wij ons eigenlijk al jaren bezig met projectie, maar pas de laatste jaren is de kwaliteit echt goed geworden." Toen van Gilpen vervolgens al met de musical 'Ciske de Rat' in het achterhoofd 'Rembrandt de Musical' bekeek en daar de prachtige content van Arjen Klerkx geprojecteerd zag, ontstond het idee om Klerkx ook voor Ciske de Rat te gaan benaderen. Zo gezegd, zo gedaan en dus mocht Klerkx ook voor deze productie aan de gang. Van Gilpen: "En als ik nu moet zeggen wat het meest typische aan deze productie is, dan kan ik met 100% zekerheid zeggen dat dit het video-gebeuren is. Het is een mooie manier om veel verschillende achtergronden te creëren, zonder dat je met allemaal doeken in de weer moet gaan, zoals het vroeger natuurlijk wel ging."

Geautomatiseerd

Het decorontwerp komt op naam van Misjel Vermeiren en Carla Janssen Höfelt en dat ontwerp is eigenlijk van begin af

aan overeind gebleven. "We hebben tijdens de voorbereidingen dicht bij het originele plaatje kunnen blijven, wat eigenlijk best bijzonder is bij een nieuwe en geheel eigen productie", merkt Van Gilpen daar over op. "Iedereen was er meteen tevreden mee. Ook Joop van den Ende, die in het begin ook wel wat twijfelde over het werken met videoprojectie, was direct enthousiast." Wat volgens Van Gilpen verder nog opvallend is aan de productie is dat de changementen allemaal geautomatiseerd zijn. "Juist bij een reizende voorstelling is dat niet erg gebruikelijk", vertelt hij. "We hebben daarvoor gekozen omdat er heel veel verschillende scènes in het stuk zitten. Als er om de vijf minuten een hoop crewleden op het podium komen, dan klopt vanuit de zaal het plaatje eigenlijk niet meer. Dat zou in mijn ogen dus niet werken en dus heb ik het verzoek om automatisering meteen bij de directie neergelegd. Eerst kreeg ik een direct 'nee' te horen, maar daarna is het toch nog gelukt de directie te overtuigen van het feit dat het de show echt ten goede zou komen. Dat is ook gebleken, want ik durf gerust te stellen dat Ciske de Rat van alle compleet nieuw te maken producties onze beste musical ooit is."

Belichtingsapparatuur

Ook Flashlight heeft meegewerkt aan de productie van Ciske de Rat – de Musical. "En we zijn er trots op dat we deze productie van de belichtingsapparatuur mogen voorzien", vertelt projectleider Bas Kind. Naast een flinke set materiaal is de grote knaller een arsenaal van 25 gloednieuw aangekochte VL 1000 Arc armaturen (met shutterpakket) van Vari*Lite importeur

Candela uit België. Kind: "Lichtontwerper Uri Rapaport was vooral gefcharmeerd van de extreme zoommogelijkheid waarmee deze spot is uitgevoerd. Daarnaast heeft de VL 1000 AS een nauwkeurig geautomatiseerd messensysteem, waarmee het licht strak bijgesneden kan worden op de plekken waar dat nodig is."

Bijzonder project

Voor de muziek voor Ciske de Rat – de Musical werd aangeklopt bij Henny Vrienten, die in eerste instantie zeker dacht te weten dat dit niks voor hem zou zijn: "Zo'n twee jaar geleden werd ik gebeld met de vraag of ik eens wilde komen praten over muziek voor de musical Ciske de Rat. Ik was wel eens eerder voor een musical gevraagd en toen heb ik nee gezegd. Ik ben niet zo thuis in het musicalgenre. Ik kende de grote musicals wel zoals The West Side Story of Sondheimmusicals en die vind ik heel goed. Maar daar onder zit een laag musicals die mij minder liggen, die ik gewoon niet zo sterk vind. Dus eigenlijk dacht ik meteen: 'Dat is niets voor mij'. Ik kreeg daarna de synopsis, een van de eerste aanzetten van het script. Ik las tien pagina's en toen wist ik dat ik dit wilde doen. De teksten spraken me aan en het feit dat het verhaal wordt verteld vanuit het perspectief van zowel het jongetje Ciske als de man die hij later is geworden. Daarnaast is het natuurlijk uniek dat de rol van de volwassen Ciske wordt gespeeld door Danny de Munk, de jongen die Ciske in eerste instantie heeft vertolkt. Kortom: ik voelde aan alles dat dit een heel bijzonder project ging worden en daar ben ik altijd op uit. Ik ben niet geïnteresseerd om

Het geluid bij Ciske

Ook Focus levert een bijdrage aan Ciske de Rat – de Musical. Een bijdrage waar het bedrijf trots op zegt te zijn. Focus levert geluidsapparatuur, volgens de specifieke wensen van de geluidsontwerper Jeroen ten Brinke. Samen met zijn compagnon Jeroen Bas, is een fantastisch geluidstechnisch resultaat bereikt. Uiteraard kan dat alleen met zeer goede collega geluidstechnici: Igor Milosavljevic (mixage), Walter Nelissen en Ray Elderman. Het script is dermate complex met de vele zenders, dat ondanks de verregaande automatisering, het nog steeds uiterst moeilijk te mixen is. Soms staan er veertig man tegelijk op het toneel die zeer snel opeenvolgende teksten hebben.

Om de set sneller en efficiënter op te bouwen zijn er karren waarin meerdere racks met apparatuur zijn geplaatst, die zo als een geheel kunnen worden vervoerd. Alle onderlinge bekabeling tussen alle apparatuur in de karren kan tijdens het transport gewoon blijven zitten. Dit scheelt tijdens de op- en afbouw veel tijd.

De geluid/video installatie van Ciske bestaat o.a. uit:

- Mixer: Digico D5T
- PA speakers: Alcons 32x LR14 met lo-speakers & subs
- Monitors: Aviom Pitmix en diverse Apogee speakers.
- Zenders: 50x Sennheiser SK50A met 1046 ontvangers.
- Video systeem: met 6 camera's en een tiental monitors

iets te doen dat er al is, ik wil meewerken aan iets nieuws. Dat is deze musical."

Maakproces

Voor Vrienden was het dus de eerste keer dat hij voor een musical aan het werk ging. Zelf wist hij vooraf niet zeker of hij het goed zou kunnen: "Inderdaad, maar ik twijfel bij alles wat ik doe of ik het wel kan. Ik schrijf veel muziek voor Sesamstraat en vroeger ook voor Klokhuis. Ook dan vraag ik me bij elk nieuw liedje af of het goed genoeg is." Het bleek uiteindelijk prima te werken, al was het wel heel anders dan het schrijven van bijvoorbeeld filmmuziek. Vrienden: "De afgelopen twee jaar zijn er steeds lezingen van het script geweest, daar wordt voortdurend aan gesleuteld. Vervolgens krijg ik van de tekstdichter de tekst en ga ik met hem aan de slag. Ik stel voor om sommige dingen net iets anders te zeggen, ik stel hem vragen over de tekst en ga zo maar door. Dan maak ik eens wat en wordt daar weer aan geschaafd en zo gaat dat maar door. Ik heb gemerkt dat je bij musical door heel veel fases heen gaat, dat je heel veel bezig bent met fijn slijpen. Bij een film is dat heel anders. Ik ga dan pas met die muziek aan de slag als de film af is. Nu ben ik al veel eerder bij het maakproces betrokken. Ik vind dat heel boeiend." De film Ciske de Rat heeft Vrienden bij het schrijven van de muziek niet beïnvloed, zo zegt hij: "Dat valt wel mee. Ik vond het een heel leuke, goede film maar ik denk dat iedere tijd zijn eigen manier heeft om verhalen te vertellen. De film Ciske werd gemaakt in de jaren tachtig en die invloed zie je. Deze musical is van deze tijd, dus dat is toch weer anders. Als ik voor deze musical in 1985 muziek had geschreven, had ik het misschien in reggae gedaan, nu heb ik voor een klassieker benadering gekozen."

Meer musicals?

De vraag of Vrienden nu de smaak van het werken voor musicals te pakken heeft gekregen, steekt natuurlijk de kop op: "Ik heb dit met vreselijk veel plezier gedaan in ieder geval. Weet je, het klinkt misschien als een oude man als ik dit zeg, maar de melodie is uit de samenleving verdwenen. Echte mooie, gedragen liedjes kom je nauwelijks nog tegen, het ritme is bij heel veel muziek voor de melodie komen te staan. Ook bij veel van mijn muziek hoor. Maar als je nou ergens echte melodieën kunt schrijven, met mooie duetten, met grote dramatiek, met melancholie, dan is het in de musical. Je kunt muzikaal enorm uitpakken. Dat is natuurlijk verschrikkelijk leuk. Dus nee, ik sluit niet uit dat ik meer musicals ga doen."

Fotografie: Joris-Jan Bos

Reageren op dit artikel?
Dat kan op www.av-entertainment.nl